

Grönbok om det europeiska forskningsområdet (ERA)

Utbildningsdepartementet

2007-05-08

Dokumentbeteckning

COM(2007)161

The European Research Area: New Perspectives

Sammanfattning

Konceptet europeiskt forskningsområde, ERA, beslutades vid Europeiska rådet i Lissabon år 2000. I ERA finns tre delar som tillsammans ska stärka Europas konkurrenskraft och vara stöd för att Europa ska bli ett ledande kunskapsbaserat samhälle: en europeisk inre marknad för forskning, där forskare, metoder och kunskaper rörs sig fritt; en effektiv koordinering på europeisk nivå av nationella och regionala forskningsaktiviteter, program och policy; samt initiativ genomförda och finansierade på EU nivå. ERA planeras bli hörnpelare för det Europeiska forskarsamhället.

I april presenterade kommissionen en grönbok om ERA:s framtid. Några framsteg för att nå målet har åstadkommits men mycket återstår, enligt Kommissionens bedömning. Kommissionen vill nu starta en debatt hur man kan gå vidare mot bakgrund av den alltmer globaliserade värld som idag finns jämfört med år 2000.

Enligt grönboken bör ett verkningsfullt ERA som ger forskarsamhället, företag och det civila samhället förutsättningar att vara konkurrenskraftiga i en globaliserad värld innehålla följande;

forskarrörlighet mellan institutioner, industri, discipliner och länder

världsledande forskningsinfrastruktur

excellenta forskningsinstitutioner

kunskapsöverföring mellan universitet/ högskolor och industri

koordinerade forskningsprogram och prioriteringar inkluderande gemensamma prioriteringar etc.

2006/07:FPM77

öppna det europeiska forskningsområdet för övriga världen med särskild tyngdpunkt på Europas grannländer.

Mot bakgrund av dessa förslag ställs i grönboken ett antal frågor hur samarbetet ska kunna fördjupas.

Kommissionen startar med grönboken en årslång konsultation och önskar stimulera till en bred debatt. Efter dessa konsultationer ämnar kommissionen komma med förslag och initiativ under 2008.

Regeringen ser positivt på denna möjlighet att få en genomgripande diskussion inte bara i Sverige utan i hela Europa om forskningens och innovationens betydelse och hur framtiden till 2020 ser ut för Europa.

1 Förslaget

1.1 Innehåll

Sedan starten av ERA har många initiativ tagits. Enligt kommissionen är det nu tid att bedöma vad som hittills har uppnåtts och diskutera vad som fortfarande behöver åtgärdas för att ERA ska bli verklighet. I april presenterade kommissionen en grönbok om ERA:s framtid.

Inledningsvis konstateras i grönboken att sedan 2000 har vissa framsteg åstadkommit. EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling har en särskild roll till stöd för utveckling av det europeiska forskningsområdet, ERA. Vidare påpekas att inom ramprogrammet särskilda initiativ har varit lyckade t.ex samarbetet mellan nationella program i form av s.k. ERA-net. Etablerandet av det Europeiska forskningsrådet tros få stor betydelse för utvecklingen av ERA. Även det nu planerade European Institute of Technology, EIT anses komma att spela en viktig roll som stöd för världsklass forskning i Europa. Kommissionen presenterade den 18 oktober 2006 ett förslag om att etablera ett Europeiskt tekniskt institut, EIT, för att utveckla samverkan mellan innovation, forskning och utbildning. Institutet skall ledas av en styrelse medan forskningen utförs av s.k. kunskaps- och innovationsgemenskaper (KIC:s) där universitet, forskningsorganisationer och företag ingår. Kommissionen räknar med en total utgiftsnivå för EIT på 2 367,1 miljoner Euro under perioden 2008-2013.

Kommissionen ser trots vissa positiva framsteg ett stort behov att skyndsamt lösa återstående problem, ERA:s mål är att överbrygga svagheter och fragmentering av forskning och teknisk utveckling i Europa och istället nå en sammanhållen och effektiv europeisk forskningspolitik. Forsknings och

innovationspolitik styrs av 25 länders olika finansiella strukturer, legala regler etc. med alltför lite koordinering mellan dem.

2006/07:FPM77

Det är särskilt allvarligt för Europas framtid mot bakgrund av det faktum att globalisering av forskning och teknisk utveckling sker i en rasande hastighet och att nya stormakter inom forskning, Kina, Indien och andra kommande länder attraherar en väsentlig och ökande del av investeringarna i FoU.

Innehållet koncentreras till sex punkter. Efter varje punkt ställs ett antal debattfrågor t.ex. Är detta problem som kan lösas på EU nivå, finns behov av större koordinering mellan EU:s 27 medlemmar etc.

1. Forskarmobilitet

En stor utmaning för Europa är att utbilda, behålla och attrahera kompetenta forskare. I dag finner alltför många europeiska forskare att det finns institutionella och nationella gränser i vägen för deras karriärmöjligheter.

I praktiken sägs i grönboken att akademiska tjänster fortfarande är reserverade för nationella experter eller t.o.m. för experter som redan finns vid institutionen. Mobilitet över gränserna eller mellan akademi och industri är undantag snarare än regel och är inte uppmuntrat. Kommissionen konstaterar att det finns EU- initiativ, t.ex. mobilitetsportalen, men framstegen går mycket långsamt då dessa initiativ grundar sig på frivillighet. Det saknas en koordinering och speciellt behöver det sociala skyddsnätet för forskarna ses över.

2. Forskningsinfrastruktur i världsklass

Excellent forskning har behov av en mängd högkvalitativ infrastruktur. Oftast har dessa mycket höga byggnads och driftskostnader vilket gör det lämpligt att göra gemensamma EU- satsningar.

Genom European Strategic Forum on Research Infrastructure, ESFRI, har möjligheter till bättre planering för infrastrukturarbetet möjliggjorts. Det är dock nödvändigt att öka intresset för infrastrukturens satsningar från industrin. Hittills har industrin visat ett svagt intresse, även för infrastruktur som de själva skulle ha direkt nytta av. Det saknas i Europa en juridisk struktur som underlättar upprättandet av Pan-europeiskt partnerskap.

3. Excellenta forskningsinstitutioner

35% av all forskning i Europa genomförs på universitet och inom statligt finansierade organisationer. Dess potential är emellertid, anser kommissionen, inte fullt ut realiserad på grund av för små resurser otillräckliga kontakter med industrin och rigid styrning. För att stärka universitetens roll i ett gränslöst Europa måste de anpassa sig till en ny miljö

där t.ex. konkurrens om finansiering och talanger intensifieras både inom Europa men också med andra länder utanför Europa.

2006/07:FPM77

Enligt grönboken saknar de flesta europeiska forskningsinstitutioner kritisk massa och har svårigheter att möta de förväntningar som finns med de resurser som är tillgängliga. Därför anser kommissionen att det krävs en större koncentration och specialisering för att skapa excellenta centra som kan konkurrera med övriga världen. För att uppnå detta krävs att universiteten blir autonoma så att de enklare kan samarbeta och konkurrera på europeisk och internationell nivå och för att bättra koppla sina forskningsaktiviteter till industrins och samhällets behov.

Forskningsinstitutionerna ska uppmuntras att etablera virtuella excellenta centra, i form av långtgående samarbetsprojekt där stora resurser läggs samman, med varandra men också med industrideltagande. Det kommande European Institute of Technology, EIT, anses här kunna spela en viktig roll och kommer att innebära ett attraktivt stöd för att etablera sådana nätverk.

4. Kunskapsöverföring

Att åstadkomma, utveckla och sprida kunskap är kärnan i forskningssystemet. Att ge tillgång till kunskap i hela Europa är i dag möjligt genom att utveckla IT-databaser. Dock behöver kunskapsöverföring mellan akademi och industri stärkas, i syfte att accelerera nyttiggörandet av forskningen i utvecklandet av nya produkter och tjänster. För detta föreslås att universitet och högskolor ges incitament att bygga upp kompetens och resurser för effektiv samverkan med avnämare, inom och utom landsgränser. Ett stort hinder är de inkonsistenta immaterialrättsregler som finns för statligt finansierad forskning och dessutom är patentering oerhört kostsamt och komplicerat i Europa. På grund av dödläget i förhandlingarna om EU patent måste andra möjligheter undersökas.

5. Forskningsprogram och prioriteringar

Sedan 2000 har man inom ERA arbetat med att få samstämmighet i nationella och regionala forskningsprogram och prioriteringar. En del framsteg har gjorts men enligt kommissionen alltför små.

Kommissionen vill gå vidare med gemensamma principer för peer review och öppna de nationella programmen för alla medlemsstater.

Ett ömsesidigt öppnande av motsvarande nationella och regionala program för deltagare från andra medlemsländer, särskilt när det gäller nyfikenhetsforskning. Detta skulle göra det möjligt för forskare att ansöka om finansiering i en annat medlemsland med målet att stärka excellens överallt och öka verkan av finansiering de allra bästa forskarna i Europa och därmed stärka det Europeiska forskningsrådets aktiviteter.

Koordinering av nationella program och gemensam budget är ett sätt att samarbeta som enligt kommissionens bedömning skulle stärka ERA.

2006/07:FPM77

I ramprogrammet för forskning och teknisk utveckling finns ett antal initiativ som stärker samarbetet mellan nationella program. Erfarenheten visar att det är väsentligt att man också har en gemensam budget.

6. Öppna ERA för övriga världen

Forskningen känner inga gränser och forskningsfrågor som måste bevakas blir i allt större utsträckning global. Aktiviteter inom ERA ska vara öppna för världen och att det vetenskapliga samarbete skall styras på ett samordnat sätt. I Inom vissa områden såsom miljö är EU involverat i globala initiativ. På andra områden är detta intresse inte systematiskt eller koordinerat. Närmare koordinering är nödvändig mellan EU och medlemsstaterna och en samsyn till hur samarbetet utanför EU:s gränser bör gå till.

1.2 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

-

1.3 Budgetära konsekvenser

-

2 Ståndpunkter

2.1 Svensk ståndpunkt

Kommissionen har genom grönboken startat en bred och djupgående diskussion om Europas framtida forskningslandskap. Regeringen ser positivt på denna möjlighet att få en genomgripande diskussion inte bara i Sverige utan i hela Europa om forskningens och innovationens betydelse och hur framtiden till 2020 ser ut för Europa.

Regeringen anser att man närmare bör studera vilket underlag som finns till kommissionens ställningstagande och slutsatser. Regeringen kommer att analysera vilka problem regeringen anser finnas och vilka möjligheter som kan vidareutvecklas.

Regeringen vill påpeka att betydelsen av Europeiska forskningsrådets aktiviteter inte tillräckligt har belysts eller framhållits.

Kommissionens ökande samordningskrav när det gäller forskning grundar sig på artikel 165 i Amsterdamfördraget

” Gemenskapen och medlemsstaterna skall samordna sin verksamhet inom forskning och teknisk utveckling för att säkerställa det inbördes sammanhanget mellan medlemsstaternas politik och gemenskapens politik.”

Regeringen anser att forskningspolitik i huvudsak ligger inom ramen för nationell kompetens, men positiv till gemensamma aktiviteter på frivillig basis.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

ej kända

2.3 Institutionernas ståndpunkter

ej kända

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Grönboken kommer att remitteras till ett antal viktiga aktörer och därmed också öppna debatten för hur svenska forskarsamhället ser på EU och dess framtid och hur vi på svensk sida ska kunna öka vårt deltagande i den europeiska forskningen.

3 Övrigt

3.1 Fortsatt behandling av ärendet

Grönboken kommer att diskuteras i olika fora inom och utom EU. Kommissionen kommer därefter att presentera förslag till slutsatser någon gång under våren 2008.

3.2 Rättslig grund och beslutsförfarande

-

3.3 Fackuttryck/termer

-